

TÜRK AYDINLARININ SOSYAL MEDYA İLE KURDUĞU İLİŞKİLENME: TWİTTER ÖRNEĞİ

THE ASSOCIATION OF TURKISH INTELLECTUALS WITH SOCIAL MEDIA: TWITTER CASE

Onur UCA*

Öz

Bu çalışma Osmanlı Devleti'nin Tanzimat döneminden Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan aydın geleneğinin oluşumu ve gelişimini konu edinmektedir. Sosyal medya kullanan Türk aydınlarının Türk aydın geleneği ile devamlılık ve kopuşlarının incelendiği çalışma kapsamında günümüzde sosyal medya platformlarından Twitter'ın aydınlarca kullanımı örnek olay olarak ele alınmıştır. Araştırma kuramsal çerçeve ve araştırma bulgularının analizi olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Kuramsal çerçeve kapsamında aydın mefhumunun tarihsel kökeni ve Julien Benda, Antonio Gramsci, Edward Said gibi uluslararası aydın literatüründe etkin isimlerin konu hakkındaki görüşleri analiz edilmiştir. Ardından Türk sosyal bilimler literatüründe aydın kavramını derinlemesine inceleyen Niyazi Berkes, Sabri F. Ülgener ve Şerif Mardin'in çalışmaları doğrultusunda 'Türk aydını' ele alınmıştır. Araştırma bulgularının analizi kısmında ise kavramsal çerçevenin aydın tanımına uyan yirmi Türk aydınının 2019 yılının Ocak ayı süresince yaptığı Twitter paylaşımları analiz edilmiştir. “Karşıtlık”, “eleştiri”, “bağımsızlık”, “vasıf”, “tekrar” ve “destek” adlı kodlar üzerinden içerik analizi yapılmıştır. Böylece “Twitter’da Türk aydınının yapısı” ve Türk aydın geleneği arasındaki ilişkinin sosyolojik analizi gerçekleştirilmiştir. Twitter’da Türk aydını bağımsız olmaktan ziyade görünür olmayı tercih etmektedir. Devlet ve iktidar ile ilişki Türk aydınının Twitter konumunu belirlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Aydını, Twitter, Bağımsızlık, Eleştiri, Karşıtlık.

Abstract

This research investigates the formation and development of the Turkish intellectual tradition from the Ottoman Empire during the Tanzimat period to the contemporary Republic of Turkey. The case study on the usage of Twitter which is one of the most popular social media platforms by Turkish intellectuals is done to reveal the continuities and disengagements between the intellectual tradition and intellectuals using social media. The article consists of two main sections: conceptual framework and the analysis of research findings. Firstly, the historical origin of the concept of intellect is explained in the conceptual framework. Secondly, the works of Julien Benda, Antonio Gramsci, Edward Said, who are influential figures in the international intellectual literature, were analyzed. Thirdly, the contributions of Niyazi Berkes, Sabri F. Ülgener and Şerif Mardin about Turkish intellectuals in Turkish social sciences literature are explained. In the analysis of the research, the Twitter shares in January 2019 of twenty Turkish intellectuals who are selected according to the definition of intellectual in conceptual framework were analyzed. Content analysis was conducted via the codes “opposition”, “criticism” “independence” “qualification” “repetition” and “support”. Thus, the sociological analysis of the relationship between the Turkish intellectuals and the Turkish intellectual tradition was carried out. Turkish intellectuals on Twitter prefers to be visible rather than being independent. The relationship between the Turkish intellectual and Turkish state and government determines Twitter messages.

Key Words: Turkish intellectuals, Twitter, Independence, Criticism, Opposition.

* Doçent Doktor, Mersin Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Mersin-Türkiye, onuruca@mersin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5624-044X

GİRİŞ

“Aydın” kavramı sıklıkla kullanılmasına karşın, eğitim seviyesini yükseltmenin ve bilgiye ulaşma olanaklarının kolaylaştığı bir dönemde içeriği halen tartışmalara, siyasi polemiklere konu olmaktadır. Aydının neliği, işlevi, konumu Antik Yunan’dan beri tartışma konusu olmasına karşın bugün modernizmle evrilmiş parlamenter rejimlerin içerisinde var olan ve eyleyen aydın tutum ve davranışı üzerinden tartışmalarımızı yürütmekteyiz. Günümüz iletişim teknolojileri ve okuyucu katılımlı sosyal medya yapıları aydının etki alanını, sözünün kalıcılığını ve diğer aydınlardan etkilenme biçimini farklılaştırmıştır. Özellikle aydının sosyal medya üzerinden istediği zaman fikirlerini kamuoyu ile paylaşabildiği ve okuyucunun, diğer aydınlardan fikir paylaşımı yapan aydına hemen yanıt vermesinin olanaklı olduğu ve bu yanıtların anında kitlelerin beğenisine sunuluyor olması aydının diğer aydınlardan ve okuyucularla ilişkisinin yapısını etkilemiştir. Aydınlarla ve okuyucularla kurduğu ilişkileri sosyal medyanın gelişmesi sonrasında böylesine etkilenmiş aydın tipinin bu durumu sosyal medya ağlarından birisi olan Twitter da net bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda araştırma Türk aydınının sosyal medyadaki varlığını, söylemini Twitter üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi kapsamında ilk olarak aydın kavramının içeriği, modernizm içerisindeki evrilişi açıklanmıştır. Ardından sosyal bilimlerde aydın mefumu denildiği zaman uluslararası literatürde akla gelen ilk isimlerden Julien Benda, Antonio Gramsci, Edward Said’in görüşleri üzerinden aydının özellikleri ortaya konmuştur. Kuramsal çerçevenin son bölümünde ise Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne toplum-aydın ilişkisini derinlemesine çalışmış ve literatürü etkilemiş Niyazi Berkes, Sabri F. Ülgener, Şerif Mardin gibi önemli Türk sosyal bilimcilerin çalışmalarının temelinde Türk aydın yapısı ortaya çıkarılmıştır. Ortaya konan aydın yapısının temel özellikleri üzerinden Twitter’da değişmiş olan aydın-aydın, aydın-okuyucu ilişkisi analiz edilmiştir. Analizi gerçekleştirmek için Twitter’ı aktif bir şekilde kullanan, belirli sayıda takipçisi (en az 15 bin) olan 20 Türk aydınının Ocak 2019 tarihinde Twitter üzerinden yaptığı fikir paylaşımları veri olarak kabul edilmiştir. Bu veriler kuramsal çerçeve içerisinde belirlenmiş olan alt temalar ve ana tema üzerinden analiz edilmiştir. Böylece sosyal medya (Twitter) kullanıcısı olan Türk aydınının, Türk aydın geleneği ile benzerlikleri, farklılıkları ortaya konmuştur.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk alt başlık içerisinde aydın mefhumunun tarihsel geçmişi anlatılacaktır. Ardından aydınlardan uluslararası literatürü ve tartışmaları etkilemiş Julien Benda, Antonio Gramsci ve Edward Said’in görüşleri üzerinden aydının özellikleri anlatılacaktır. İkinci alt başlık içerisinde ise Türk aydınının temel yönleri, Türk aydınını belirleyen temel öğeler anlatılarak Türk aydınının yapısı ortaya konacaktır.

1.1. Aydın’ın Tarihsel Süreci ve Temel Özellikleri

Türkçede bir mefhum olarak “aydın” kelimesi ile “Batı toplum tarihi içerisinde ortaya çıkan ve birbirinden farklı anlamları karşılayan entelektüel, entelijansiya, literati ve les clerics gibi ayrıntılı kavramların beraberinde getirdiği ayrıntılı inceleme sorumluluğu, bu uzantıları tek bir terime (“aydınlardan”) indirgenmek suretiyle ortadan kaldırılmıştır” (Mardin, 1991: 255). Bu ayrımı ve bu ayrımı ortaya çıkaran tarihsel farklılıkları görmeden kullanılan

aydın kavramı anlam karmaşasına düşme veya yanlış anlaşılma tehlikesi taşımaktadır. Bu tehlikeye düşmemek için aydın kavramının karşılığının tarihsel ayrımını vurgulamak gerekmektedir. Bu bağlamda entelektüel, entelijansiya, literati ve les clercs kavramlarının temel özelliklerine değinilmelidir. Entelektüel kavramı Fransız politikacı Georges Clemenceau (1841-1929) tarafından Drefyus yanlısı yazarların saygınlığını kamuoyuna anlatmak için kullanılmıştır. Bu yazarlar muhalefet tarafından kütüphane ve laboratuvarların kendini beğenen sakinleri olarak adlandırılmıştır (Mardin, 1991). Entelijansiya kelimesi ise 1860'lı yıllarda Rusya'da ortaya çıkmış ve daha sonra tüm Avrupa'da ve Türkiye'de kullanılmaya başlanmış bir kelimedir. Entelijansiyanın öne çıkan özelliği akıllı ve zeki olmasıdır. Entelijansiya beklenen fikirlerini ve aklını paylaşması ve belirli bir yaşam biçimine sahip olmasıdır (Morson, 1993). Entelijansiya terimi Alvin Gouldner ve Tom Bottomore gibi ünlü sosyal bilimciler tarafından teknik uzmanlık yönü öne çıkarılarak anlamlandırılmasına karşın sosyal tarih içerisindeki önemi sahip olduğu etki gücü ve belirleme yeteneğinden ileri gelmektedir. Entelijansiya'yı yarı-entelektüel, yazınsal-entelektüel ve teknik-entelektüel olarak ayırdığımızda tarihsel etkisini daha net görebilmekteyiz. Ondokuzuncu yüzyıl Rusyasında yazınsal entelijansiya devrim fikrinin fikrinsel soyutlamalarını içinde taşıyan bir toplumsal katman olarak varlığını ve önemini sürdürmekteydi (Daniels, 1961: 271). Literati ise entelektüel ve entelijansiya'dan oldukça eski tarihsel köklere sahip bir kavramdır. Geleneksel okuryazarlığın düşük olduğu bilme faaliyetinin belli zümreler içerisinde sınırlandırıldığı ve bilginin kendi içerisinde saklandığı meslek birlikleri, din kurumları gibi belirli yapılar içerisinde bilme, bilgiyi kaydetme ve bilgiyi kendi içerisinde kuşaklara aktarma faaliyeti gerçekleştiren kişileri tanımlamak için literati terimi kullanılmaktadır (Genç, 2006: 15). Literatinin iyiyi gösterme yolunda yükledikleri sorumluluklar ise "les clercs" tabirinde vurgulanmıştır (Mardin, 1991). Literati olarak bilinen kişilerin temel görevi düzenin sürdürülmesine katkıda bulunmaktır. Başka bir deyişle literati, değişen dünya ve farklılaşan kuşaklar karşısında içerisinde bulunduğu kapalı yapılanmanın bilgi, değer ve kültürünü okur-yazarlık ile elde ettiği konu hakkındaki bilgisi sayesinde sürdürme faaliyeti gerçekleştiren, aktaran, yorumlayan kişilerdir. Max Weber'in Sosyoloji Yazıları adlı eserinde belirttiği gibi literati insanları bilgisi, eğitimi sayesinde toplumda saygın bir konumda olan tabaka üyesidir. Feodal dönemin yöneticilerinin fikir danıştığı, görüşlerinin etkili olduğu kişilerdir (Weber, 2004). Bu bağlamda literati, bilgisinin doğruluğuna güvenilen, bir grubun içerisinde yer alan ve bilgisini kapalı tutan, talep gelmedikçe kamuoyu ile paylaşmayan kişilerdir.

Görüldüğü gibi Türkçe'de sadece aydın diye kullandığımız mefhum yukarıda kısaca belirtildiği gibi Batıda zamansal ve tarihi konumları bakımından içerisinde farklar barındıran entelektüel, entelijansiya ve literati kelimelerine karşılık gelmektedir. Literati bilgi aktaran, danışılan, sorulduğu zaman yanıt verme zorunluluğu olmayan, eleştiri yapmayan bir yapıya sahipken entelektüel bilgisini kamuoyuyla paylaşan, tavır alan, eleştirendir. Entelijansiya entelektüele benzer şekilde eleştiri ve teknik, sosyal bilgisi olan zeki insanların oluşturduğu bir sosyal tabakayı anlatmaktadır. Bu nedenle aydının konumu, işlevi, görevi üzerine yapılmış olan kimi dönem Şerif Mardin, Murat Belge gibi sosyal bilimcilerin tartışmalarına bakıldığında yalnızca literati ve entelektüel ayrımını ele almak hem analizi kolaylaştırmakta hem de aydının tarihsel konumunun anlaşılması için yeterli olmaktadır. Sosyolog Edward Shils, entelektüellerin iki uçta olduklarını belirtir, ya hakim normlara karşıdırlar ya da "kamusal hayatta, düzen ve süreklilik" sağlamak için vardırırlar (Said, 1995: 45). Shils'in genel olarak entelektüel olarak tarif ettiği aydınların bir kısmı entelektüel rolü üstelenmekte, bir kısmı ise literati rolünü görev olarak yerine getirmektedir. Aydını anlamak için entelektüel ile literati arasındaki işlev, tarih ve yapı ayrımının farkında olarak analiz etmek elzemdir. Fakat bu ayrımın günümüz Türkiye'sinde nasıl olduğunu anlamak için literati ve

entelektüelin modern dönemde ortaya çıkan ulus devlet, sınıf ve milliyetçilik fikri ile nasıl bir ilişki içerisinde geçerek günümüze ulaştığına değinmek gereklidir. Bu değişimleri aydın literatüründe uluslararası etkiye sahip Julien Benda, Edward Said ve Antonio Gramsci üzerinden ele alınmalıdır. Böylece günümüz Türk aydınının davranışlarının dünya literatürü ile ilişkisini anlamak için gerekli argümanlar sağlanabilecektir.

Modernizm, devlet, sınıf ve milliyetçiliğin aydın üzerine etkisini anlamak için değinilmesi gereken temel kaynakların başında Julien Benda'nın 1928 yılında yayınlanan "Aydınlara İhaneti" adlı eseri gelmektedir. Bu eser modernizmle farklılaşan ve post-modernizm düşüncesini ortaya çıkaracak olan aydının yaşadığı değişimin temellerini, içine girdiği ve belirlendiği düşünce ortamını değerlendirerek aydının tarihi rolünde meydana gelen değişimleri anlatmaktadır. Bunu yaparken gerçek aydın olarak adlandırdığı Sokrates, İsa, Spinoza, Voltaire ve Renan gibi isimlerin fikir ve tutumlarına başvurmuştur. Benda, aydın okumuş, eğitilmiş kişiler olarak adlandırdığı insanlar ile faaliyetlerinin temelde pratik amaç yerine getirilmesine dayanmayan, sanat, bilim veya metafizik düşünceden zevk alan, maddi olmayan avantajlar sağlama peşinde olan ve dolayısıyla "benim yurdum bu dünya değildir!" diyen herkesi kastetmektedir (Benda, 2006: 37). Benda'nın aydını evrensel bir adalet ve hakikat peşinde koşan, hiç bir ihtiras veya çıkar için çabalayan, sıradan insanların içinde sürüklendiği arzu nesnelere peşinde koşmayan kişidir. Ancak bu aydın dünyadan elini ayağını çekmiş bir aydın değildir. Ona göre "gerçek aydın en çok metafizik tutkunun, çıkar gözetmeyen adalet ve hakikatlerinin etkisiyle yozlaşmayı mahkum ettikleri, zayıfları savundukları, hatalı ve baskıcı otoriteye meydan okudukları zaman kendisi olmaktadır" (Said, 1995: 23). Öte yandan Benda'ya göre modern dönem ile birlikte aydının bu vasıfları değişmiştir. Hem entelektüellerin hem de literatürün modern öncesi dönemde sahip olduğu güçlü ahlaki otorite kitleyi etkileme isteği, milliyetçilik savunusu, sınıf sözcülüğü yapan modern aydına dönüşmüştür. "Modern "aydın" bir vatandaşın ruhuna sahip olmaya ve ondan en iyi şekilde yararlanmaya kararlıdır; bu ruhtan gurur duyar; modern aydının edebiyatı, kendini sadece sanatın veya bilimin içine hapseden ve Devlet'in ihtiraslarına hiç ilgi duymayan insana küçümsemeyle doludur" (Benda, 2006: 40). Benda'ya göre içinde bulunduğumuz çağ siyaset çağıdır ve devlet, ülke ve sınıf açıkça tanrılaştırılmıştır. Devlet, ülke ve sınıf mefhumları gerçekçi birer ihtirastır ve aydını dünyevi olanın içine çeken soyut, evrensel adalet ve iyiden uzaklaştıran öğelerdir. "Pazara düşen aydın hakkında beni ilgilendiren tek bir konu var; işlevlerini yerine getirirken sadece gerçekçi bir ihtirasın (bu sınıfsal, irksal, milli bir ihtiras olsun hiç fark etmez) başarılı olmasına hizmet ettiğinde "aydın" olarak işlevlerini yerine getirmede başarısız olmaktadır" (Benda, 2006: 43). Benda'nın modern aydını düşüncesini evrensel olandan milli olana, adil olandan güçlü olana, doğru olandan kendi için doğru olana yöneltmiş ve aydın geleneğinden koparak kendi geçmişine ihanet etmiştir. Modern aydının temel özellikleri ise şu şekilde özetlenebilir. Modern aydın siyasi ihtirasları yapıtlarına son derece bilinçli bir şekilde aktararak kitleleri etkileyip beğenilmeyi ve ünlü olmayı arzulayan, iyi düşünceler üretebilmek için vatanlarına bağlı kalmaları ve köklerinden kopmaması gerektiğini söyleyen insanlara dönüşmüştür (Benda, 2006). Modern aydın pratikliğe duyulan sevgiyi övmekte, maneviyata duyulan sevgiyi kınamaktadır. Devletin adil olması gerektiğini savunmaktan ziyade, devletin güçlü olması gerektiğini savunmaktadır (Benda, 2006: 83-84). Akla dayalı haklara karşı gelenek, tarih ve geçmişten kaynaklanan hakları olumlamakta, deneyime dayalı yönetimi ve siyaseti övmekte, kötülüğü insan doğasıyla ilişkilendirerek siyasi baskının nedenini açıklamaktadır (Benda, 2006: 94-98). Modern aydın sınıf, ulus, devlet gerçekçilik vaazı ile cesareti, akıl ve bilgeliğin önüne almıştır. Ordu komutanlarının ve devlet yöneticilerinin görevi olan onurun yüceltilmesi modern dönemde aydınların hevesle yaptığı bir durum haline gelmiştir. Modern aydın elde etmek, hedefe ulaşmak,

yönetebilmek için insafsızlığı öven ve akıldan arınmış merhametsizliğin yayılmasına neden olan düşünceleri geliştirebilir hale gelmiştir. Öte yandan başarı ile sonuçlanan bir durumun kişiye ahlaki bir değer kazandırdığını, başarısızlıkla sonuçlanan bir durumun ise küçümsemeyi hak eden bir durum olduğunu kabul eden öğretinin varlığı modern aydının değişen yapısının bir sonucudur. Modern aydın, siyasete yön verme isteği olan, kendi şöhreti adına her gün endişe verici sınıf oyunları oynayan, burjuva sınıfının kibirini edinme eğilimi olan kişilere dönüşmüştür (Benda, 2006). Benda, modern aydının bu özellikleriyle aydın sınıfının iki bin yıl boyunca insanlara kazandırmış olduğu öğretiyi nasıl bir kopuş içerisinde olduğunu göstermeyi hedeflemiştir. “Modern dünya “aydın”ı sade bir vatandaş haline getirmiştir. “Aydın” artık tümüyle sıradan bir vatandaşın sorumluluklarına tabi bir konumda bulunuyordur. Dolayısıyla sıradan ihtirasları küçük görmesi seleflerine kıyasla artık çok daha zordur” (Benda, 2006: 127).

Modernizm, devlet, sınıf ve milliyetçiliğin aydın üzerine etkisini anlamak için değinilmesi gereken temel kaynakların bir diğeri ise Antonio Gramsci'nin organik entelektüel kavramıdır. Gramsci'nin hapishanede kaldığı sürede (1926-1937) devlet, sınıf, iktidar, kültür konuları ile ilişkilendirerek ele aldığı aydın konusu günümüz aydınını anlamak için halen önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, Gramsci özel olarak aydın çalışmamıştır. Kendi teorisi içerisinde aydınların önemli bir işlevi olduğunu fark etmiş ve kuramı kapsamında aydın mefhumunu ayrıntılı bir şekilde analiz etmiştir. Bundan dolayı Gramsci'nin aydını işlevi olan ve bu işlevi yerine getirdiği tarafa ve döneme göre belirlenen bir yapıdadır. Gramsci “her insanın aydın olduğunu ancak her insanın toplumda aydın vasıflarını yerine getiremeyeceğini belirtmektedir. Şu örneği verir, herkes yumurta pişirebilir veya sökülen ceketini dikebilir ancak bu durum herkesin aşçı veya terzi olduğunu söylemek değildir” (Gramsci, 1992: 9). Gramsci literati ve entelektüel ayırımına az da olsa benzerlikler taşıyan ikili bir aydın tanımı yapmaktadır. Nesilden nesile aynı şeyi yapmayı sürdüren öğretmenler, papazlar, idarecilere “geleneksel entelektüel” adını vermektedir (Said, 1995). Geleneksel entelektüel literatiye benzerliği ile dikkat çekmektedir. Gramsci “çıkarlarını örgütlemek, daha fazla iktidar ve daha fazla denetim gücü elde etmek için kullanan sınıflar veya kuruluşlarla doğrudan bağlı olduklarını düşündüğü kişilere organik entelektüeller” adını vermektedir (Said, 1995: 22). Geleneksel entelektüelin tarihi organik entelektüelden daha eskidir. Geleneksel entelektüel feodal dönem içerisinde yer alan toprak aristokrasisi içinde yetki, gücü ve saygınlığı olan entelektüeldir (Akkaya, 2012). Geleneksel entelektüel kendisini bir sosyal tabaka ile bir tutmaz, farklılığı bilgisinden gelmektedir. Organik entelektüel ise oluşan yeni endüstri çağıyla birlikte beliren yeni sosyal sınıflarla birlikte ortaya çıkmıştır. Bu nedenle “organik entelektüel ilişki içerisinde olduğu sınıf için her alanda “farkındalık ve benzerlik” yaratıcısı olarak önemli olacaktır” (Akkaya, 2012: 123). Organik entelektüel bağlı bulunduğu sınıfın iktidar ile kurduğu ilişkiye göre devlet kademelerinden, üretim kademelerine, kültürel konulardan, bilimsel konulara kadar her alanda etkin olabilmektedir. Organik entelektüel sürekli hareket halinde ve etkindir. Günümüz mühendislerinden, gazetecilerine, profesyonel akademisyenlere, bilgisayar analistlerine, spor ve medya alanında uzmanlaşmış hukukçulara, işletme danışmanlarına, hükümet danışmanlarına, özel pazarlar hakkında rapor hazırlayan analistlere kadar hemen hemen zihin emeği üreten herkes Gramsci'nin organik entelektüeline örnek teşkil etmektedir (Said, 1995). Bu bağlamda Gramsci'nin aydını sınıfı için işlevseldir. Sınıfının ihtiyaçları doğrultusunda gerekli olan bilgilerde uzmanlaşmıştır. Gramsci'de aydın, iktidarların halkların rızasını almak için gerekli duyduğu bilgileri üretendir. Modern aydının profesyonelleşmesi ile ortaya çıkan uzmanlaşma ile ürettiği bilgi belli bir iktidar bloğunun kendisini geliştirmesi, örgütlenmesi ve etki alanını arttırması için kullanılan bir araca dönüşmektedir. Özetle Gramsci Marksist bir praksis teorisi inşa etme hedefinde olduğu için

organik entelektüel bağlı bulunduğu sınıfın meşruluğunu sağlayacak kültürel zemini ve örgütlenme koşullarını yerine getirecek aydınlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Modernizm, devlet, sınıf ve milliyetçiliğin aydın üzerine etkisini uluslararası literatürde güncelle çekerek anlamak için değinilmesi gereken son isim Edward Said ve onun 1994 yılında yayınlanan “Entelektüel¹, Sürgün, Marjinal, Yabancı” adlı eseridir. Said eserinde hem Benda’nın hem de Gramsci’nin görüşleriyle hesaplaşarak aydın anlayışını ortaya koymuştur. Said, Benda karşısında Gramsci’nin organik entelektüel anlayışının daha güçlü ve işlevsel bulunduğunu belirtmektedir. Said’in aydın anlayışının gücü Benda ve Gramsci’den beslenmesinden, onlardan yaklaşık altmış yıl sonra aydının farklılaşan konumunu net görerek düşüncelerini belirlemesinden ve Avrupa merkezli bakmayan bir aydın olmasından ileri gelmektedir. Said için “aydın, belli bir kamu için ve o kamu adına, bir mesajı, görüşü, tavrı, felsefeyi veya kanıyı temsil etme, cisimleştirme, ifade etme yetisine sahip bireydir” (Said, 1995: 27). Aydın üretim paylaştığı zaman kamusal olur, özel alanda aydın olunmaz ancak sadece bir dava, hareket, konumun sözcüsü veya simgesi olan bir insan aydın olamaz. Aydın mutlu eden, umut dağıtan değildir, yanılabilen, hatalarını kabul eden kimi zaman sıkıntı verici, huzursuz edici hatta keyif kaçırıcıdır. Aydın etkinliğinin amacı hayat boyu insanlığın özgürlüğünü ve bilgisini arttırmaktır. Bu nedenle “aydının temsil edimleri kuşkucu, kendini dur durak bilmeksizin akılcı sorgulamaya ve ahlaki yargıya adayan bir tür bilince yaslayan faaliyetlerdir” (Said, 1995: 34). Aydın, yalnızlık ile saf tutma arasında bir yerde durur, Said için aydın temsil edilemeyenlerin ve zayıf olanların safına aittir. Bu bağlamda “aydının görevi krizi evrenselleştirmek, belli bir ırkın veya ulusun çektiği acıları daha geniş insani bağlama oturtup bu deneyimi başkalarının acılarıyla ilişkilendirmektir” (Said, 1995: 51). Said’in aydını çok ince bir ayrımı izlemekle yükümlüdür. Hem bağımsız olduğunu fark ettirerek bir safta duracak hem de bu safta dururken aydın geleneğinin ahlak anlayışına bağımlı ve gerektiğinde kişisel olarak kendisine nelere mal olacağını düşünmeden bağlı bulunduğu ilişkilerden ayrılmayı ve yalnız kalmayı göze alabilecektir. “Aydın gemisi battıktan sonra karada yaşamayı değil karayla birlikte yaşamayı öğrenen kişidir” (Said, 1995: 63).

Aydınlar ile devlet, kurumlar, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler arasındaki ilişki hiç bir zaman statik değil, hareketli, her an değişebilecek, hatta kimi zaman şaşırtıcı bir yapıya sahiptir. Aydın ilişkilerinde birilerini memnun etmeye, izleyici kitlesini etkilemeye yönelik tutum ve davranış izlerse yaptığı işleri devam ettirse dahi kendi varlığını ketlemiş olacaktır. Aydınların varlığı, düşünceleri, davranışları bireyselliği vurgulama eğiliminde değilse aydının söylem, tavır ve düşünceleri içinde bulunduğu grubun içerisinden düşünülür, böylece aydının söylemi bir iktidarı, bir lobiyi, veya örgütlü bir siyasi davayı temsil ettiği düşünülebilecektir (Said, 1995). Aydınlar modern dönemde daha önce olmayan yeni tip baskı mekanizmaları ile karşı karşıyadır. Bu mekanizmaların başında “uzmanlaşma” gelmektedir. Uzmanlaşma aydının heyecan duyma, yeni bir şeyler keşfetme duygusuna ket vuran, belirli bir disiplin veya bilim dalı içerisine sıkışmasına neden olan bu nedenle aydını uzun vadede tembelliğe iten bir durumdur. Uzmanlaşmayla birlikte gelen profesyonelleşme “bilirkişilik” anlayışını getirmiştir. “Bilirkişi olabilmek için uygun otoriteden tasdikname almak zorundasınızdır; bunlar size doğru dili konuşmayı, doğru otoriteleri zikretmeyi ve doğru sahada olmayı öğretirler” (Said, 1995: 77). Profesyonelizmin aydınlar üzerindeki

¹ Edward Said’in Ayrıntı Yayınları tarafından Türkçeye çevrilmiş eserinde Julien Benda’nın “The treason of Intellectual” adlı eseri “Entelektüellerin İhaneti” olarak geçmektedir. Ancak aynı eser Doğu Batı Yayınları tarafında Türkçeye “Aydınların İhaneti” olarak çevrilmiştir. Metnin “aydın” tanımı hem literatiyi, hem de entelektüeli içerdiği için Said’in Türkçe çevirisinde entelektüel olarak çevrilmiş yerler aydın olarak ele alınmıştır.

üçüncü baskısı ise taraftarlarının kaçınılmaz olarak iktidar ve otorite adına çalışmaya sürükleniyor olmasıdır. Çalışma konularına ve çalışma alanlarına göre verilen araştırma teşvikleri aydınların çalışmalarını yapabilmeleri için iktidar ve otorite ile aralarında profesyonelliğe dayalı bir ilişki kurmayı dayatmaktadır. Said, profesyonelleşme ile aydınların üzerinde kurulan baskıyı aşmak için amatörlüğe övgü dizmektedir. Ona göre, “aydın amatör olmalı, ülkesinin kendi yurttaşları ve diğer toplumlarla ilişki kurma tarzına dair en teknik ve profesyonelleşmiş faaliyetlerin bile özünde yatan ahlaki meseleleri gündeme getirmeyle yükümlü kişidir” (Said, 1995: 81). Said aydının etkileme gücünün ele aldığı var olan durumu dünyadaki diğer benzerleri ile birlikte ilişkilendirerek açıklayabilmesiyle gerçekleşebileceğini savunan ve otoriteyi sorgulamadan kabul eden bir aydının olamayacağını, aydının etrafta dolaşıp, otoriteye cevap verebileceği bir mekana sahip olmasının zorunlu olduğunu vurgulamaktadır.

Aydın literatürünü belirleyen temel isimler olan Benda, Gramsci ve Said üzerinden Türk aydınını etkileyen Avrupa aydınının temel yönleri aktarıldı. Bunun nedeni Türk ve Avrupa aydınının benzerlikleri ve farklılıklarını net olarak gösterme çabasıdır. Bu çabayı başarabilmek için şimdi Türk aydınının temel yönlerine değinmek ve sosyal medyada aydın söylemini analiz edebilmek için Türk aydının yapısını çıkarmak gerekmektedir.

1.2. Türk Aydın ve Türk Aydın Temel Yapısı

Türk aydını konusunda yazmanın en büyük tehlikesi Türk aydınını yine Türk aydınından öğreniyor olmaktır. Bu tehlikeyi bertaraf etmek için hangi kaynaklardan ve hangi isimlerden yararlanılarak Türk aydınının anlatılacağı çok önemlidir. Bu nedenle düşünceleri bu bölümün temel yapısını oluşturan Niyazi Berkes, Sabri F. Ülgener ve Şerif Mardin’in isimleri özenle belirlenmiştir.

Türk aydını üzerine bilgi sunmadan önce Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne giden süreçte Türk aydınının Batı’dan farklı bir sosyal tarih ve toplumsal yapının içerisinde geçtiğini kabul etmek gereklidir. Berkes, Tanzimat ve sonrasında gelen Abdülhamit döneminin günümüze kadar gelen dört çeşit okumuş kitlesi yarattığını belirtmektedir. Bunlar, “kapıkulu okumuşlar, toplumdan kaçan kendi hayal dünyasında yaşayan okumuşlar, köksüzleşmiş yabancı kuklası, züppe ve alafranga okumuşlar ve polis devamlı ilgisi nedeniyle gelişemeyen, göz açamayan, ciddi aydınlardır” (Berkes, 2007: 79). Berkes’e göre, “Osmanlıda ulema ve mutasavvıflar² aydın rolü oynamıştı, fakat ulemanın cehalete, mutasavvıfın mistisizme ‘gömülmesi’, modern Türk aydının gelenekten kopmasına ve laik bir renk kazanmasına yol açmıştır. Bu yüzden aydın medrese veya tekkenin değil, devletin kucagında büyümeye başlamıştır” (Doğan, 2014). Bu durum Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan aydın tipinin şekillenmesindeki en önemli etkidir. Cumhuriyet döneminde ise karşımıza Berkes’in dört tip aydın kategorisiyle sembiyotik ilişki içinde olan Kemalizm, endüstrileşme çabası ve çok partili hayatın şekillendirdiği aydın grupları ortaya çıkmıştır. Bu grupların başında “bürokratik aydınlar” gelmektedir. Bunlar tek partili dönemde bürokratik görevlerde bulunan ve toplumu Batılı yöne döndürme hedefi taşıyan seçkinlerdir. Osmanlı’nın bürokratik aydın geleneğinin Kemalizm dönemindeki devamı niteliği taşımaktadırlar. Cumhuriyet’in ikinci aydın grubu ise “bürokrasi dışı” aydınlardır. Tek partili dönemin sonunda Anadolu’nun okumuş doktor, mühendis, serbest meslek sahibi, tüccar vb. kişilerinden oluşmaktadır. Klasik bürokratik aydınla aynı eğitim seviyesine sahip fakat farklı ideolojilerden beslenen, devletçi ve gelenekçi değerlere bağlı fakat özel teşebbüs

² Tasavvuf inançlarını benimseyerek kendini Tanrı’ya adanmış kimse, İslam gizemcisi, sufi (Kaynak: Kelimeler.gen.tr)

yanlısı aydın grubudur. Üçüncü aydın grubu ise, “kır kökenli aydınlar”dır. Bu aydınlar köylünün eğitilmesi ve yeni ideolojinin kıra aktarılması politikasıyla yetişmiş, kırdan doğan ve genellikle öğretmen olan, devletçi ve politik aydınlardır. Sonuncu aydın tipi ise 1970’lerden sonra şehirleşmenin ve özel teşebbüsün gelişmesiyle beliren teknik bilgisi ve devletten bağımsızlığı ile öne çıkan, Batılı formda entelijansiyaya benzeyen ancak Türk devlet yapısından dolayı onlar kadar etkin olamayan “yeni aydınlar”dır (Belge, 1983). Anlaşıldığı gibi Osmanlıdan Cumhuriyete aydınları derli toplu kategorize (kategorize etmenin bilgiyi sınırlandırıcı yönünü kabul etmek şartıyla) etme teşebbüsünde bulunduğumuzda karşımıza Berkes’in ontolojileri üzerinden belirlediği dört tip Osmanlı aydını ve bu aydınlarla sembiyotik ilişki içinde olan ve Belge’nin etkinlikleri ve konumları üzerinden belirlediği dört tip Cumhuriyet aydını karşımıza çıkmaktadır. Bu aydın kategorilerinin varlığını kabul ettikten sonra Osmanlı’dan Cumhuriyet’e belirtilen aydın tiplerinin ortaklaşan ve öne çıkan yönlerinin ele alınması araştırma bulgularının analizinin yapılması için gereklidir.

Türk aydınında Batıda olduğu gibi keskin bir literati ve entellektüel ayrımı görülmemektedir. Türk aydını eleştirel yönü olmayan literati’ye daha yakın durmaktadır. Bunun nedeni sadece eleştiri kapasitesinden kaynaklanmamaktadır. Batı aydını Türk aydınına göre daha bireyseldir. Türk aydını eleştiriyi bir grubun içinden yapmaya ve kolektif bir görev bilinciyle gerçekleştirmeye yatkındır (Mardin, 1991). Buna neden olan etkenlerin başında 18. yüzyıl sonunda çıkan Romantizm akımının aydına getirdiği felsefi düşünceyle Türk aydını arasındaki kopukluktur. “Romantiklere göre “gerçeklik”, kişinin yaratıcı kabiliyetinin sonucu olduğu için somut bir dış gerçeklik olamaz; “gerçeklik” insanın yoğurucu kudretinin bir sonucudur” (Mardin, 1991: 261). Romantiklerde kainatın sırrı insandadır. Romantikler insanın içindeki daemonic (öz bilinç) güçlere meşruluk zemini yaratmışlardır. “Daemonic bir nesne olmaktan ziyade saklı bir güç insanın yaratıcı ve kahredici gücünün müşterek kaynağıdır. Daemonun kabul edilmediği maskelendiği ve yalnız “kötü” ile bir tutulduğu uygarlıklarda edebiyat ve sanat yüzeysel kalmaya mahkumdur (Mardin, 1991: 262). Bu nedenle Türk aydınının sanat, edebiyat konusunda ürettiği derinlikli eserler sınırlıdır. Türk aydınının eleştiri yönünün kısıtlı olmasının bir diğer nedeni devlet ile aydınlar arasındaki ilişkinin yapısıdır. Türk aydını karşısında hiçbir zaman Batı’da olduğu gibi devletten bağımsız ve aydın tabakasına finans ve nüfus sağlayabilen müteşebbis bir sınıf veya tabaka bulmamıştır. Hatta karşısında bulamadığı sınıfın görevini devlet içinde üstlenme çabasında olmuştur (İlhan, 1991). 18 yüzyılda Osmanlı aydını denildiğinde büyük bir kısmı devletin içerisinde görev alan kişilerden oluşmaktaydı. Bağlı bulunduğu devletin uygulamalarını ve işleyişini olumsuz eleştirmek hem yetiştiği düşünce geleneğinin etkileri, hem de hayatında meydana gelebilecek gelişmelerden çekindiği için kolay bir şey değildi. Bu nedenle muhalif olan az sayıdaki ideolojik (Şinası ve Tasfir-i Efkâr gazetesi örneği vb.) aydın tutumunun yanında egemen olan aydın tutumu ansiklopedicilikti (Mardin, 1991). Ansiklopedicilik bilgili ve okuryazar daha çok devlet memuru aydınların devletin işine yarayacak bilgileri tasnif ederek sistematik bir şekilde derlemesi şeklinde gelişmiştir. Bu aydın yapısı Batı’nın literatiyi temsil eden kişilerle paralellik taşımaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunun yönetim yapısında meydana gelen değişiklikler (Tanzimat ve Meşruiyet) ve Türk aydınının Batı’nın edebiyat ve fikir dünyasıyla giderek artan ilişkisi Türk aydınının değişim yönünü ve aydın yapısını belirleyen temel etkidir. Türk aydını Batı aydınından farklı olarak toplumsal değişim konularında olumlu veya olumsuz roller üstlenmiştir. Bu bağlamda “ses ve söz sahibi olmak aydının değişmeyen rolüdür” (Ülgener, 1983: 68). Bu rolü gerçekleştirmek için gerekli olan kuvvetten yoksun olduğu için Türk aydını umudunu hükümetlere bağlamıştır (Berkes, 2007). Peykçilik

dönemlerinde Batı'da eğitim görmüş aydınlar muhafazakar bir tutum izlerken, Batı'da okumamış aydınlar eksikliklerine rağmen daha devrimci bir tavır izlemiştirlerdir. “Türk aydınının, özellikle hükümet değişme istemeyen kişilerin elinde olduğu zamanlar eğilimi ilerici olmuştur. Okumuş kütlesi ile hükümet arasında daima bir gerginlik olmuştur” (Berkes, 2007: 76). Türk aydını ile halk arasında da her zaman bir gerginlik olmuştur. Bir tarafta cahil ve basit adamı yakalar yakalamaz ağdalı ve perdahlı sözle üstüne çullanıp hesabını görmenin tadını çıkaran ukala ve bilgiç aydın (Hacivat), diğer tarafta aydının ağdalı sözleri ile kafası karışmış saf ve cahil ama tepesi attığında karşısındakine dersini veren halk (karagöz) (Ülgener, 1983). Bu bağlamda Türk aydını devletin desteği ile aydınlanan ve öğrendiği bilgilerin açtığı fikir şemasından dolayı devlet ve halk ile arasında mesafe olan, aynı zamanda Anadolu'yu bilmeyen, halka uzak bir karaktere sahiptir. Cumhuriyetin kurucu aydınları dahil bir çok önemli Türk aydını bu durumun farkındaydı. Ziya Gökalp 1923 yılında yayınlanan “Türkçülüğün Esasları” adlı eserinin “Halka Doğru” alt başlığında “bir milletin aydınlarına, fikir adamlarına o milletin "seçkinler" i adı verilir. Seçkinler, yüksek bir eğitim ve öğretim görmüş olmakla halktan ayrılmış olanlardır. İşte, halka doğru gitmesi lazım gelenler bunlardır” demiştir (Gökalp, 1968: 42). Bu halktan kopuk aydın tipinin temel nedeni Batı'da aydın dendiğinde yazar, romancı, gazeteci akla gelirken Türk aydını denildiğinde üst düzey bürokrat olan aydın kişinin akla geliyor olmasıdır. Batıda aydın, dili dönen iken Türk aydını hem dili dönen hem gücü yeten olmuştur (Ülgener, 1983). Gücü yeten bürokrat aydın anlayışı Türk aydın geleneğinin ve aydın halk arasındaki ilişkinin yapısının belirlenmesinde etkin olmuştur. Türk aydını danışılan bir kimlikten ziyade var olan belirlenmiş durumu kitlelere aktararak onları yönlendiren bir rol üstlenmiş, kendi ihtiraslarını veya bürokrati olduğu iktidarın uygulamalarını aydın kimliğini öne çıkararak aktarmıştır. “İster iktidardan yana, ister iktidara karşı olsun aydın ihtirasları adına yığının yakasını bırakmayı hiç düşünmemiştir” (Ülgener, 1983: 91). Bu nedenle Türk aydını söz söyleyecek ve türlü kanallardan etkilenebilecek çoğunlukla anonim bir çevreye ulaşabileceği konumda kendini tutmaya heveslidir. Bu durumun Türk aydın geleneğindeki en önemli göstergesi gazete ve dergilerdir. Gazete ve dergiler aydınların gündemi etkileyebilecek bir zaman diliminde görüşlerini halk ile buluşturdukları önemli araçlar olmuştur. Mardin'in dediği gibi “19. yüzyılın sonlarında memuriyetleri ağır basan aydınlardan aydın nitelikleri önde olan memurluğa geçişte aydınlara “ekmek çıkarmalarını” mümkün kılan, gazete roman gibi kitle iletişim araçlarının rolü açıktır” (Mardin, 1991: 273). Kitle iletişim araçları (gazete ve dergiler) özellikle muhalif aydınların görüşlerini kamuoyu ile paylaşmanın, kendi aralarında birleşmenin ve birbirlerinden haberdar olacak bir çatı bulma işlevi göstermesi bakımından Türk aydın geleneğinin oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda Türk aydınlarının (Namık Kemal, Şinasi, günümüzde tanınmış bir isim olarak İlber Ortaylı vb.) temel karakteristliğinden birisi de görüş ve düşüncelerini sıklıkla köşe yazarlığı, dergi yazarlığı yaparak paylaşmasıdır. Günümüzde sosyal medyadaki aydınların var olma sıklığı ve oranı bu geleneğin farklılaşmış hali olarak anlaşılmalıdır.

Türk aydın tipinin önemli diğer bir yönü ise tekrarlayıcılıktır. “Osmanlı'da sınıf-ı ulema tekrarlayıcıydı. Kur'anın, hadislerin ve daha önceki imam ve müçtehitlerin³ tekrarlayıcısı. Tanzimat'tan sonraki aydınlarda Avrupalı yazarların tekrarlayıcısı” (Meriç, 1983: 133). “Bizde tarih boyu aydının yokladığı kapı daima bu olmuştur: Söyleyecek yeni ve değişik bir şey bulamayınca ifade biçimini daha da ağdalaştırarak herkesin anlamayacağı kelimelere başvurmak, hatta sıkıştıkça yenilerini icat etmek” (Ülgener, 1983: 68). Türk aydını kimi zaman Batının düşüncelerini tekrarlamış, kimi zaman ise devletin bekası için geleneğinden gelen duruş biçimlerini tekrarlamıştır. Türk aydını çok sıkıştığı zaman ise ya

³ Bir Konuda ayet ve hadislerle dayanarak yargıya varan, karar veren din düşünürü. (Kaynak: TDK)

Batı'ya çatmış, sorunların sebebi olarak suçlamış veya "Batı'ya parmak kaldırarak hak, hukuk ihlali diyerek ülkesini şikayet etmiştir" (İlhan, 1991: 70).

Türk aydın tipinin bir diğer belirgin özelliği ise kapitalizm karşıtlığıdır. Devletçi, sağcı veya solcu aydınlarda ortak bir kapitalizm karşıtlığı bulunmaktadır. Bu duruma Ülgener tatminkar bir yanıt vermektedir. "Kişi, saldırılan düzenin öz ve gerçek elemanı da olsa, kendisi boy hedefi alınmadıkça "varsın öfkesini bir korkuluktan" alsın yollu düşünmede sakınca görmemektedir" (Ülgener, 1983: 80). Aydın kendini dışarıya çekip garantiye aldıktan sonra hırçınlığını ve öfkesin kapitalizm gibi soyut bir kavramdan almakta sakınca görmemektedir. Demokrasi kapitalizm ilişkisi üzerinden bakıldığında aydının konumunu tek bir hükümdara, senyöre, padişaha veya krala yaslanması ile elde ettiği rahatlığı ve seçkinliği yitirmesine neden olan yapı aslında demokrasidir. Ancak aydın artık varlığını yığınlara, okuyuculara, kamuoyuna, seyircilere borçlu olduğu için demokrasi yerine kapitalizme karşı durmayı yeğlemektedir (Ülgener, 1983). Ama günümüzde Türk aydını içerisinde demokrasiye tümünden karşı çıkma seviyesinde olmasa da dönem dönem demokrasinin belirli işlevsel özelliklerini eleştiren aydınlar ortaya çıkmaktadır.

Türk aydını katı tarihsel ilişkilerinin belirlediği temel karakteristliği nedeniyle hiçbir zaman tam bağımsız olmamıştır. Dahası dönem dönem halka kurduğu ilişkiyi araçsallaştırmıştır. Yönetme arzusu ön planda olduğu için maddi gerçekler yerine hınç ve ihtirasın düşünce dünyasını belirlemesine izin vermiştir. Bu nedenle "şahsi kin ve ihtiraslarına her defa ilim katında ve ilim kisvesi altında gerçekler arayıp bulmakta emsalsiz ustalığından dolayı! Hırçın aydın ve hırslı alim aynı kişilik içinde yanyana gelince tahrip gücü hakikaten kahredici boyutlara varabilir, varmıştır da" (Ülgener, 1983: 91). Günümüzde Türkiye'de yükselen eğitim seviyesi nedeniyle aydın sayısı artmaktadır. Sayısı artan aydınlar gelişen basım yayım teknolojisi, internet ve sosyal medya (yayınevi, gazete, dergi ve aydın ortamlarına girmesine gerek kalmadan) olanakları sayesinde kitlelere daha eşit koşullarla ulaşabilme imkanı bulmuştur. Var olan yeni durum aydının kafasında tanınma, kitleleri etkileme, bilgisini paraya dönüştürme, safi tarafından desteklenme, görünür olma "imkanlarından" yeterince yararlanamadığı düşüncesinin gelişmesine sebep olmaktadır. Bu imkanlardan yararlanmayı başaran aydınlar ise elde ettiği konumu korumasının zorluğundan dolayı durmadan mücadele vermek zorundadır. İmkanlardan yararlanamadığını düşünme ve varlığının devamı için mücadele vermek zorunda olmak aydının üzerinde sürekli baskı oluşturmaktadır. Bu baskı aydınların hırçın, öfke dolu, gereksiz ve hızlı, düşünmeden hamleler yapmasına, tavır ve fikir belirlemesine neden olmaktadır. Bu hırçınlık ve öfke Türk aydın tarihinde kimi zaman kapitalizme, kimi zaman Batıya, kimi zaman Kemalizm'e, kimi zaman siyasal İslam'a karşı olmuştur. Ancak günümüzde sosyal medya aydın-okuyucu ve aydın-aydın ilişkisinin yapısını değiştirmiştir. Öfke ve hırçınlığın yalnızca kapitalizm, Batı karşıtlığı gibi soyut öğeler üzerinden karşılanması anlık fikir paylaşımlarının kamuoyuna sunulduğu okuyucunun ve diğer aydının anında cevap verdiği sosyal medya platformlarında yetersiz kalmaktadır. Bu dönemde hırçınlık ve öfke Türk aydın yapısının temel özelliklerine (özellikle Ülgener'in Osmanlı aydını için işaret ettiği, dedikodu, haset, taşlama) bağlı kalarak öteki aydına veya okuyucu kitlesine yönelmiştir. Sosyal medyada etkin bir aydın olunması ve bu durumun korunması isteniyorsa sosyal medyanın konu değişim hızına uymak gerekmektedir. Bu bağlamda hiç bitmeyen bir görünür ve etkin olma isteği (dili ve akli yeten aydın olmak yerine gücü de yeten aydın olma isteği) olan aydınının işi günümüzde eskisine göre daha zordur. Böylesi bir aydın var olma mücadelesinin yorgunluğu ile hareket etmektedir. Ayrıca günümüz Türk aydını birçok farklı konuda sosyal medya hızında cevap vermeli ve bunu yaparken şahsi kin ve ihtirasları aydın kimliğine, safına, konumuna, ilişkilerine, bilgisine ve jargonuna uygun bir şekilde anlatmalı, gerekçelendirmelidir. Bu

nedenle kitleleri etkileme kapasitesi olan, kamuoyunda varlığını sürdürmek için çabalayan Türk aydınının yeni sosyal medya oluşumları ile karşılaştığında gösterdiği tavır ve tutumları Türk aydın geleneği üzerinden anlamak önem arz etmektedir. Bu çalışma bu önemi yerine getirmeyi amaçlamıştır. Bunun için şu ana kadar kuramsal çerçeve içinde Benda, Gramsci ve Said gibi uluslararası aydın literatürünün temel isimlerinin aydın mefhumuna dair temel görüşleri aktarıldı. Ardından Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk aydınının temel yapısal özellikleri belirtildi. Şimdi ise araştırmanın yeni bir söz söylemeye cüret edeceği bölüme gelindi. Bu bağlamda bir sonraki başlıkta Türk aydın geleneği ile Twitter'da fikir paylaşımı yapan Türk aydını arasındaki ilişkinin sosyolojik analizi yapılacaktır.

2. ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Türk aydınlarının yeni sosyal medya mecralarından Twitter'daki tutum ve davranışları ile Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan köklü aydın geleneği ile arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların saptanmasıdır.

2.2. Araştırmanın Önemi

Tük'in 2018 yılı raporlarına göre Türkiye'de internet kullanım oranı % 72,9 olarak belirlenmiştir. Sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya içerik paylaşma oranı ise % 84,1'dir (Tük, 2018). Böylesine yüksek oranlarda internet ve sosyal medya kullanımı olan Türkiye'de aydınların sosyal medyada yer alması kaçınılmazdır. Ancak sosyal medyanın yapısı aydın-aydın ve aydın-okuyucu ilişkisini değiştirmiştir. Artık aydınların görüş ve düşünce paylaşımları belirli sınırlılıklar içerisinde gerçekleşmekte ve anında okuyucu ile diğer aydınlara ulaşmakta ve yanıt alabilmektedir. Bu değişimin Türk aydın geleneğini nasıl etkilediğini anlamak bu çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

2.3. Araştırmanın Hipotezi

Araştırmanın hipotezi, Tanzimat'la şekillenmeye başlayan ve Cumhuriyet'in politikalarıyla netleşen Türk aydın geleneğinin temel yapısının bazı öğelerini aydınların sosyal medya paylaşımlarında görmenin mümkün olduğu ve aydınların sosyal medyada yeni olduğu varsayılan davranış biçimlerinin Türk aydın geleneğinin yapısı içerisinde olan ve farklılaşan öğeler olduğudur. Ayrıca sosyal medyanın kullanım yapısının aydınlar üzerinde yeni davranış biçimleri ortaya çıkarma potansiyelinin olduğu varsayılmaktadır.

2.4. Araştırmanın Yöntemi

Aydınlar üzerine yapılan bir araştırmanın en zor yönü araştırma nesnesi olan aydının belirlenmesidir. Bunun nedeni toplumsal yapı içerisinde aydının konumunun birçok değişken tarafından belirleniyor olmasıdır. Aydın diye kabul edilebilecek meslek gruplarında akademisyenler, mühendisler, yazarlar, gazeteciler, sanatçılar, mimarlar vb. yer almaktadır. Ancak bu meslekler arasında bir ortaklık bulmak kolay değildir. Kimi devlet için çalışan, kimi özel sektörde var olan, kimi firma sahibi, kimi düşük ücretle geçinmeye çalışan, kimi geliri olmayan, kimi ise birkaç kuşaktır çok zengin insanlardır. Bu zorluğu aşmak için aydını fonksiyonları üzerinden tanımlamak gerekmektedir. Bu nedenle araştırma aydını, aydın fonksiyonlarını yerine getiren kişi olarak tanımlamıştır. Aydın fonksiyonu, kültür değişimine öncülük etmek; değişeni daha popüler ve yaygın hale getirmek; yeni bir zevkin

ve üslubun öncülüğünü sürdürmek; halkın politik ve sosyal tercihlerini etkilemek; ortak kültürler geliştirmek olarak sıralanmaktadır (Ülgener, 1983). Araştırmanın verileri bu aydın tanımına uyan ve takipçi sayısı en az 15 bin kişi olan, Twitter hesabını aktif olarak kullanan 20 aydının Ocak 2019 tarihinde tweetler üzerinden yaptığı fikir ve bilgi paylaşımlarından oluşmaktadır. Bu verilerin analizi için kullanılacak araştırma yöntemi nitel veri analiz (içerik analizi) yöntemi olarak saptanmıştır. Çünkü Türk aydını denildiği zaman tek tip bir aydın figürü karşımıza çıkmamaktadır. Ayrıca Twitter üzerinde aydınların yaptığı paylaşımların konu aralığı sınırsız denecek kadar fazladır. İçerik analizi araştırma nesnesinin tek bir biçiminin olmadığı durumlarda araştırmacıya daha geniş bir hareket alanı sunmaktadır. İçerik analizi ile yapılan araştırmalarda verilerin analizinin düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi için kodlar çıkarılmaktadır. Bu bağlamda araştırmada “genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama” biçimi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu kodlamaya göre, araştırmanın temelini oluşturan kuram ve kavramsal çerçevenin olduğu durumlarda önceden bir kod listesi çıkarılır. Araştırma esnasında ortaya çıkan yeni kodlar ise sonradan bu listeye dahil edilebilmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 264). Araştırmanın öncesinde araştırmanın kuramsal çerçevesinin içerisinden çıkarılan “karşıtlık”, “eleştiri”, “bağımsızlık”, “vasıf”, “tekrar” adlı kodlar ile araştırma verilerinin toplanmasından sonra ortaya çıkarılan “destek” kodu araştırmanın alt kodlarını oluşturmuştur. Bu alt kodlar “Twitter’da Türk aydınının yapısı” adlı ana temanın altında toplanarak araştırma verileri analiz edilmiştir.

2.5. Araştırmanın Evren, Örneklem ve Sınırlılıkları

Araştırmanın evreni aktif Twitter kullanıcısı Türk aydınlarıdır. Örneklem olarak ise aydın tanımına uyan takipçi sayısı en az 15 bin kişi olan ve Ocak 2019 tarihinde Twitter’da aktif paylaşım yapan 20 Türk aydınıdır. Araştırmanın sadece bir aylık dönemde Twitter paylaşımı yapmış 20 Türk aydınının yaptığı paylaşımlar ile sınırlı tutulmuştur. Aydınların başka kişilerin attığı tweetleri kendi adıyla paylaşması (retweeted) araştırma verisine dahil edilmemiştir.

2.6. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmanın verileri takipçi sayısı en az 15 bin kişi olan ve ocak 2019 tarihinde Twitter’da aktif paylaşım yapan 20 Türk aydınının Twitter profillerine teker teker bakılarak belirtilen zaman aralığında gerçekleştirilmiş tüm paylaşımlarının analiz verisi olarak toplanması ile elde edilmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA

Araştırmanın verileri meslekleri Twitter profil sayfalarında kedileri tarafından tanımlanan farklı meslek sahibi toplam 20 aydının (Bknz. Tablo 1) 2019 yılı ocak ayı boyunca attığı 1820 adet tweetin içeriğinden oluşmuştur. Her bir aydının ocak ayında attığı tweetler ayrı ayrı toplanmıştır. Ardından tüm tweetler günlük tarihlerine göre birleştirilmiştir. Elde edilen veriler “karşıtlık”, “eleştiri”, “bağımsızlık”, “vasıf”, “tekrar”, “destek” alt kodları kullanılarak “Twitter’da Türk aydınının yapısı” adlı ana kodu altında analiz edilmiştir.

Tablo 1.

1. Yazar, 35 Tweet	2. Çevirmen ve Tarihçi, 54 Tweet
3. Gazeteci, 109 Tweet	4. Psikoloji Profesörü, 352 Tweet
5. Felsefeci ve Yazar, 33 Tweet	6. Gazeteci ve Yazar, 23 Tweet

7. Sosyoloji Profesörü, 68 Tweet	8. Hukuk Uzmanı ve Yazar, 35 Tweet
9. Mühendis, 24 Tweet	10. Uluslararası İlişkiler Uzmanı, 201Tweet
11. Siyaset Bilimci, 60 Tweet	12. Gazeteci, 141Tweet
13. İktisat Profesörü, 90 Tweet	14. Kurum Müdürü, 15 Tweet
15. Doçent Siyaset Bilimci, 231 Tweet	16. Ortadoğu Uzmanı, 23 Tweet
17. Araştırma Danışmanı, 53 Tweet	18. İlahiyatçı Yazar, 51Tweet
19. Finans Uzmanı, 62 Tweet	20. Mimar, 160 Tweet
TOPLAM: 20 Aydın ve 1820 Tweet	

Araştırmanın alt temaları aydınlar üzerine çalışmış ve kuramsal çerçevede görüşleri ayrıntılı bir şekilde aktarılmış olan uluslararası sosyal bilimciler Benda, Gramsci, Said ve Türk sosyal bilimciler Berkes, Ülgener ve Mardin'in aydın anlayışlarında aydın ile ilişkilendirerek sorguladıkları karşıt olma, eleştiri kapasitesi, devlet ve sınıf ile kurduğu bağımlı-bağımsız ilişkiler, aydının sahip olması gereken vasıflar, aydının sıkıştığında başvurduğu hamleler üzerinden belirlenmiştir. Yalnızca “destek” adlı alt tema veriler toplanırken ihtiyaçtan dolayı ortaya sonradan oluşturulmuş bir alt temadır. Araştırma bulgularının sunumu için belirlenen alt temalar verilerin içeriği üzerinden ayrıntılı olarak açıklanmalıdır.

3.1. Karşıtlık

Karşıt olma Türk aydını için belirleyici bir tutumdur. Bu tutum sosyal medya üzerinde halen devam etmektedir. Araştırmaya konu olan 20 aydının 17 tanesinin tweet içeriğinde bir karşı olma durumu ortaya çıkmıştır. Herhangi birşeye karşıtlık göstermeyen üç aydın ise mimar, kurum müdürü ve finans uzmanı mesleklerine sahiptir. Piyasada farklı gruplarla, partilerle, ideolojilerle çalışma potansiyeli olan aydınlar sosyal medyada karşıtlık üzerinden değil uzmanlık alanları üzerinden paylaşım yapmayı tercih etmektedir. Aydınların karşıt olarak öne çıkardığı öğeler, ABD, Batı, Çin, İsrail, İktidar, Parti, Sosyalizm, kapitalizm, despotizm olarak belirlenmiştir. Öte yandan karşıtlığını çekinmeden ortaya koyan aydınların önemli bir çoğunluğunda ABD ve Batı karşıtlığı, kuşkuculuğu ortaklaşmaktadır. Bu karşıtlığı keskin bir şekilde belirtmeyen aydınların paylaşımlarında ise net bir vurgu olmadan ABD ve Batı politikalarına karşı ama medeniyet göstergesi olarak Batı modernizmi düşüncesinin evrensel ilkelerinden yararlanılmalı fikri bulunmaktadır. Bu bağlamda Türk aydın geleneğinde var olan Batı karşıtlığı ve Batıya ülkesini şikayet etme davranışı sosyal medyada kendini göstermektedir.

Cumhuriyet'in aydın geleneğinde (bürokratik, kır, bürokrasi dışı ve yeni aydınların) ortaya çıkan aydın biçimlerinin varlığını kabul ettirmesi cumhuriyet düşüncesini oluşturan ideolojinin öğeleri sayesinde gerçekleştiği için Türk aydınının karşıt olduğu devlet geleneğinden çok farklılaşmamıştır. Türk aydını devlet yönetiminin tavrına ve zamanına göre karşıtlığını öne çıkaran bir tutuma sahiptir. Bu nedenle Türk aydını devleti için her zaman karşıt olan öğelerle paralel bir karşıtlıkta hareket etmeyi, bunun üzerinden nüfus ve etkinlik alanı sağlayarak kendi düşüncelerini dile getirmeye yatkındır. Farklı ideolojilere ve konumlara sahip aydınların karşıtlık konusunda ABD, Batı gibi genel ve somutlaması esnasında tavır ve tutum değişikliği alınabilecek öğelere karşıt olma geleneğinin sosyal medyada devam etmesi anlaşılabilir bir olgudur.

3.2. Eleştiri

Edward Said, aydının belli bir kamu için ve o kamu adına, bir mesajı, görüşü, tavrı, felsefeyi veya kanıtı temsil etme, cisimleştirme, ifade etme yetisine sahip kişi olduğunu savunmaktadır (Said, 1995). Günümüzde sosyal medya bir kamu ve sosyal medya içinde yer alan aydın da sosyal medyada kamu adına var olan kişidir. Bu nedenle sosyal medyada aydınının bir tavrı bulunmaktadır. Aydınlar sosyal medyadaki tavırlarını olumlu veya olumsuz eleştiri olarak ortaya koymaktadır. Ancak Türk aydınlarının karşıt oldukları şeylerde ortaklaşma olmasına karşın eleştiri konusunda bir ortaklaşma bulunmamaktadır. Sosyal medyada yer alan aydınları aydınların sahip olması gereken eleştiri mefhumu üzerinden değerlendirdiğimizde dört tip aydının ortaya çıktığı görülmüştür. İlki iktidara toz kondurmayıp öteki olanı (partiyi, aydını, şahsı vb.) eleştirenler, hem dili hem gücü yetsin isteyen aydınlardır. İkincisi iktidara karşı olmayan, destekleyen ancak iktidarın yaptığı hataları eleştiren aydınlardır. Bu durum bireysel tutum olarak doğru olduğuna inandığı şeyi söyleme cesareti gösteren aydın varlığı ile geleneksel Türk aydınının grup içerisinden düşünme tavrı arasındaki çarpışmasının göstergesidir. İlk tip ikinci tipi dışlamakta, ayırtırmakta, hatta sosyal medya üzerinde ifşa etmektedir. İlk aydın grubu ikincisini devletin bekasına, ülkenin istikrarına zarar vermekle, kendi içlerindeki bozukluklar olarak suçlamaktadır. İkinci aydın grubu ise ilk grubu iktidar üzerinden devletin kadrolarında yer alarak ekonomik ve çoğunluğun gücünü elde etmeye çalışarak suçlamaktadır. Sosyal medyada yaşanan bu durum Ülgener'in Osmanlı aydını için işaret ettiği, dedikodu, haset, taşlamanın sosyal medyada halen yaşandığını göstermektedir.

Sosyal medyada yer alan aydınların eleştiri temelli aydın tipinin üçüncü aydın tipi ise kendi doğruları bağlamında her gruba olumlu veya olumsuz eleştirisi olan aydın tipidir. Bu aydınlar batıyı iyi bilen halkın yanında olduğunu inanarak savunan ancak halkla arasında mesafe olan aydınlardır. Sosyal medyada eleştiri temelli aydın aydınlarının sonuncusu ise, hiç eleştiri yapmayan sadece haber ve bilgi paylaşan aydın tipidir.

3.3. Bağımsızlık

Batı'da ve/veya Türkiye'de aydın bağımsızdır demek aydının anlaşılmasını zorlaştıracak bir yargıdır. Batı'da devletten bağımsız kurum, kuruluş ve sınıflar sayesinde nüfus ve finansa sahip olabilen aydının devletin kucağında büyümüş (Berkes, 2007) ve şekillenmiş Türk aydınına göre devletten daha bağımsız olmasında şaşırılacak bir şey yoktur. Ancak Batılı aydınının da bağımsızlığı sınırsız değildir. Araştırma kapsamında ele alınan 20 aydının sosyal medya paylaşımları üzerinden üç tip aydın bağımlılığı belirlemiştir. İlki bağımsız olmadığını, bir grubun içinden grubu temsil ederek konuştuğunu en çok vurgulayan aydınlardır. Bu aydınlar iktidarın yanında yer alan aydınlar olarak belirlenmiştir. Bu aydınların kendi tanımladıkları halka (kitle tabanına) ve devlet politikalarına bağlı olduğunu belirten ve bu politikalara dair önerileri içeren paylaşımları sıklıkla görülmektedir. İkinci bağımlı aydın tipi ise iktidara karşı olup devlete bağlı olduğunu belirten aydın tipidir. İktidara öneriler ve eleştirilerde bulunan Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlenmesini amaçlayan aydınlardır. Üçüncü aydın tipi ise bağımlılık veya bağımsızlık kurulacak konulara girmemeye özenen kendi uzmanlık konuları üzerinden oldukça fazla sayıda insan tarafından sosyal medyada takip edilen aydınlardır.

3.4. Vasıf

Araştırmaya konu olan 20 aydın, aydının fonksiyonları üzerinden belirlenmiştir. Aydınların sahip olması gereken fonksiyonlar vasıf alt teması (kodu) içerisinde ele alınmıştır. Bu vasıflar, öğreticilik yönü, politika önerisi, öncülük yeteneği, tercihleri etkileme çabası,

ortaklıklar geliştirme çabası, kendini öne çıkarma isteği olarak belirlenmiştir. Twitter üzerinden görüşleri değerlendirilen 20 aydının tamamı öğreticilik vasfı taşıyan paylaşımlarda bulunmuştur. Bu paylaşımlar Twitter yapısının elverdiği ölçüde kimi zaman geleneksel Türk aydını ansiklopediciliği tarzında olmaktadır. Bazı aydınlar ise paylaşımlarındaki argümanları, ikna cümleleri ve Twitter üzerinden takipçilerine uyguladıkları kapalı uçlu küçük anketlerle tercihleri ve fikirleri etkileme çabasındadırlar. Bu çabada olan farklı ideolojilerde ve konumlarda aydınlara rastlanmıştır. Farklı ideoloji, tutum ve davranışlardaki bazı aydınlarda tüm herkesi kapsayacak ortak bir dil belirleme isteği göze çarpmıştır. Paylaşımlara bakıldığında bu ortak dilin hukuk olabileceği görülmüştür. Ayrıca sosyal medya aydınlarının etkinlik kapasitesi takipçi sayısı üzerinden belirlendiği için fikir ve ideoloji farkı gözetmeksizin aydınlardan kendi etkinlik, yayın, eserlerini sıklıkla paylaştığı görülmüştür. Bu durum artan aydın sayısı içerisinde kendisini öne çıkarma isteği açısından anlaşılır bir durum olmaktadır.

3.5. Tekrar

Türk aydınının temel özelliklerinden birisi tekrarlayıcılığıdır. Bu durum aydın geleneği içerisinde ideolojinin, Batı teorisinin, Kur'anın, hadislerin tekrarlanması şeklinde olmuştur. Tekrarlanacak bir şey kalmadığı zaman ise aynı şeyleri ağıdalı, anlaşılmayacak bir şekilde söyleme teşebbüsü biçimine dönüşmüştür. Sosyal medyanın mantığı gereği, aydının etkinliğinin artması takipçi sayısına bağlı olduğu ve paylaşımların 280 karakter şeklinde parçalı yapılmasından ötürü ağıdalı dilin sosyal medya aydınları tarafından tercih edilmediği saptanmıştır. Öte yandan Batı teorisinden, hadislerden, sosyalist ideolojiden gelen ve tekrarlanarak sosyal medyada okuyucu-aydın ve diğer aydınlar arasında polemiklere neden olan tekrarlara az sayıda tweet'de rastlanmıştır.

3.6. Destek

Bu alt tema belirlenen aydınlardan tweet'lerinin analizi esnasında atılan bir çok benzer içeriğin Türk aydın geleneğinden gelen diğer hiçbir alt temaya dahil edilememesinden dolayı ortaya çıkan bir temadır. İçeriği aydınlardan sosyal medya üzerinden paylaştığı, haber, kitap, film, sosyal yardım, televizyon programı gibi duyurulmasına öncü olduğu paylaşımları belirtmektir. 20 aydının 18 tanesinin bu tür paylaşımları yaptığı görülmüştür. Bu tür paylaşım yapmayan 2 aydın twitter'ı yalnızca kendi düşüncelerini paylaşmak için kullanmaktadır. Twitter üzerinden yapılan destek paylaşımları iki açıdan ele alınmalıdır. İlki sosyal medyanın işleyiş mantığı gereğidir. Sosyal medya bilgi paylaşımını kişiler üzerinden yapmaktadır. İkincisi ve araştırma konusunu ilgilendiren ise aydın kişinin neyi paylaşacağını, ne zaman paylaşacağını ayrıntılı düşünen kişi olmasıdır. Bu bağlamda aydınlar kendilerine benzer düşünen köşe yazarlarını, yönetmen filmlerini, sanatçı eserlerini paylaşmayı tercih etmektedir. Eseri paylaşılan diğer aydınlarda genellikle eserini paylaşan aydının eserini paylaşmayı tercih etmektedir. Bu bağlamda eser paylaşımı ile olunan destek bir çeşit aydının kendisinin daha çok kişiye ulaşmasını sağlayan bir sosyal medya sürecidir. Aydınlardan destek amaçlı yaptığı belli bağımsız sosyal yardım paylaşımlarında ideoloji ve fikir farklılıkları gözetilmezken, fikirsiz ürün paylaşımları genellikle aydının içinde bulunduğu grup üyeleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Görüldüğü gibi Türk aydını Benda'nın pratik amaç yerine getirilmesine dayanmayan, sanat, bilim veya metafizik düşünceden zevk alan, maddi olmayan avantajlar sağlama peşinde olan ve dolayısıyla "benim yurdum bu dünya değildir!" tanımına uzak, Gramsci'nin

organik aydını ile Said'in kamu için ve o kamu adına, bir mesajı, görüşü, tavrı, felsefeyi veya kanyı temsil etme, cisimleştirme, ifade etme yetisine sahip kişi anlayışına yakındır.

SONUÇ

Belirtmek gerekir ki, Türk aydın geleneği ile sosyal medya platformlarından Twitter'da yer alan Türk aydını arasındaki süreklilikleri ve kopuşları ele alan bu çalışma Türk aydınlarının tamamını kapsamamaktadır. Çünkü bu çalışmada sosyal medyada görünür olmayı, söylemlerinin hemen duyulmasını, hemen yanıt almayı, eserlerini paylaşmayı, diğer aydınlardan öne çıkmayı, güncel konular hakkında tartışmayı, tavrını ve varlığını sıklıkla vurgulamayı seçen ve takipçi sayıları en az 15 bin olan aydınlar ele alınmıştır. Sosyal medya ile böylesi bir ilişkisi olmayan ve böyle bir ilişkiden hoşlanmayan Türk aydınları bu çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Araştırma neticesinde "Twitter'da Türk aydınının yapısı" ana teması altında ortaya çıkan bilgileri ortaklıklar ve farklılıklar olarak iki ayrı biçimde ele almak mümkündür. Twitter'da var olan Türk aydınının ortaklıkları: Hangi görüş ve ideolojiden olursa olsun Türk aydını bir grup ile kendi kaderini özdeşleştirmeye yatkındır. Bu yatkınlığın karşısında duran ve eleştiren aydınlığın birey olma yükümlülüğünü yerine getiren aydınlar, diğer aydınlar tarafından acımasızca eleştirilmektedir. Öte yandan Twitter aydını yeni bir şey söylemekten ziyade (bu kadar hızlı yeni birşey söylenemez) var olan gündeme, değişen güç dengelerine karşı varlığını vurgulama, tutumunu sergileme ve takipçilerini etkileme fonksiyonunu yerine getirmektedir. Twitter'da aydının güncel ve popüler hakkında konuşması geniş kitleler tarafından takip edilmesine neden olmaktadır. Bu duruma istisna olan aydın tipi uzmanlık biçimi üzerinden herkesi ilgilendirebilecek bilgi veren aydınlardır. Twitter'da yer alan aydınların tamamı öğreticilik aydın fonksiyonunu yerine getirme konusunda birleşmektedir. Ansiklopedik bilgi Twitter aydınının paylaşımlarında sıklıkla yer almaktadır. Devletin belirleyiciliği üzerinden konumlanmak Twitter'da yer alan Türk aydınının ortaklaştığı bir diğer öğedir. Son olarak bütün dünyada aydın hilelerinin en bayağlarından biri olan, "bir başkasının kültüründeki bozukluklar hakkında ahkam keserken kendi kültüründeki tam tamına aynı uygulamalara mazeretler bulmak" Twitter'da yer alan Türk aydınlarının arasında da ortaklaşan bir durumdur.(Said, 1995: 87).

Twitter kitlelere hızla ulaşan, bilgi veren ve etkileme gücüne sahip bir sosyal medya platformu olduğundan dolayı bir çok siyasetçi, siyasi parti, siyasi parti destekçisi içerisinde aktif olarak yer almaktadır. Türkiye'de herhangi bir sivil toplum yapılanmasına siyaseti temsil eden kişiler girdiği anda o platformda iktidar, muhalefet ve Türk devlet geleneği kendisine hızla yer açmaktadır. Bir sosyal medya platformu olan Twitter'da bu duruma güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu nedenle Twitter'da yer alan Türk aydınlarının temel farklılıkları bu bağlamdan bağımsız düşünülmemelidir. Farklılıklar:

Tablo 2.

İktidarlar	Muhalefetler			
A.Tamamen Destekleyen Aydın	A1.Tamamen Destekleyen Aydın	D.Bağımsız Tarafsız Aydın	Devlet Geleneği ile Uyum	F.Göz Açamayan Ciddi Aydınlar
B.Eleştiren Destekleyen Aydın	B1.Eleştiren Destekleyen Aydın			

C. Eleştirel Aydın	C1. Eleştirel Aydın			
--------------------	---------------------	--	--	--

Araştırmanın kuramsal çerçevesinde Berkes'in ontolojik, Belge'nin etkinlikleri ve konumları üzerinden aydınları nasıl gruplandığı hakkında bilgi verildi. Özellikle Berkes'in yaptığı gruplandırmanın uzantıları çalışmada belirdi. Ancak bu araştırma Türk aydınlarını değil sadece takipçileri 15 bini geçen Twitter kullanıcısı Türk aydınlarını kapsadığı için aydınların konumsal ayrımları bu çalışmanın sonucunda farklı çıkmıştır. Tablo 2.'de görülmekte olduğu gibi Türk aydını, iktidarlar, muhalefetler ve bağımsız tarafsız aydın olarak ayrılmaktadır. İktidarlar ve muhalefetler cephesinde ise aydın tipleri kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır. Tamamen İktidarı veya muhalefeti destekleyen aydın (A, A1). Eleştirip muhalefeti veya iktidarı destekleyen aydın (B, B1). Eleştirel ve iktidarı veya muhalefeti desteklemeyen ancak desteklemek zorunda kaldığı dönemlerde tarafı belli olan aydın (C, C1). Bağımsız tarafsız aydın (D). Tüm bu A,A1,B,B1,C,C1 ve D Türk devlet geleneği ile az veya çok noktada uzlaşabilen bir yapıya sahiptir. Ancak seçilen 20 kişinin içerisinde olmayan (bunun nedeni Twitter'da gerçek kimlikleri ile paylaşım yapmıyor oluşları) Berkes'in tabiri ile polisin devamlı ilgisi sayesinde hiç gelişemeyen, göz açamayan, ciddi aydınlar (F) bulunmaktadır.

Özetlemek gerekirse Twitter'da yer alan Türk aydınları tüm Türk aydınlarını temsil etmemektedir. Ancak Türk aydın geleneği içerisinde oluşmuş olan farklı aydın tiplerinin özelliklerini taşıyan aydınlar Twitter'da yer almaktadır. İnternetin ve sosyal medyanın olmadığı dönemlerde aydınların köşe yazarlığı ve dergi yazarlığıyla düşüncelerini kamuoyu ile paylaştığı dönem halen varlığını sürdürmesine karşın etkinliğini yitirmiştir. Günümüzde Twitter gibi sosyal medya platformları aydınların tanışmak, dayanışmak, örgütlenmek, kamusal etkilemek için görüş ve fikirlerini paylaştığı etkin alanlara dönüşerek köşe yazarlığına alternatif haline gelmiştir. Bunun en önemli nedeni gazetelerin, dergilerin yazar sayısı limiti olmasına karşın Twitter'a isteyen her aydının girebiliyor olmasıdır. Twitter aydınlarının, aydın geleneğinden ayrılan en önemli yönü ise Twitter aydınlarının hızla çok sayıda insandan oluşan homojen bir okuyucu kitlesine ulaşması ve okuyucuların aynı anda eşit seviyede karşılık verebilme hakkının olmasıdır. Bu durum Twitter'da aydınının etkilenme biçimini farklılaştırmaktadır. Ayrıca aydının argümanlarına karşı hızla 280 karakter sınırı içerisinde söz oyunları ile kitleleri etkileme adına amaçsız ve hedefsiz cevap verme durumu yargıda bulunma, fikir sunma, tecrübe aktarma konularında aydının yerinin gereksiz olduğu izlenimi vermektedir. Bu durum Twitter'daki Türk aydınları üzerindeki en büyük tehlikedir.

Teşekkür

Değerli yorumları ve katkıları için Prof. Dr. Ayşe Azman'a teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Akkaya, A. Y. (2012). *Gramsci ve Bourdieu Düşüncesinde Entelektüel Kavramsallaştırmasının Tekel İşçi Eylemi Üzerinden Analizi* (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Belge, M. (1983). Tarihi Gelişme Süreci İçinde Aydınlar. M. Belge içinde, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (s. 122-129). İstanbul : İletişim Yayınları.
- Benda, J. (2006). *Aydınların İhaneti* (Çev. Cem Soydemir). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Berkes, N. (2007). *Baticılık, Ulusculuk ve Toplumsal Devrimler*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Daniels, R. V. (1961). Intellectuals and the Russian Revolution. *The American Slavic and East European Review* , 270-278.

- Doğan, N. (2014). Türkiye’de Aydın Sosyolojisi Literatürüne Eleştirel Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Divanı* , 215-233.
- Genç, E. (2006). *Sosyolojik Açıdan Entelektüel Kavramlaştırmaları..* (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Gökalp, Z. (1968). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gramsci, A. (1992). *Selections From The Prison Notebooks*. New York: International Publisher.
- İlhan, A. (1991). *Aydınlar Savaşı*. İstanbul: Bebekus'un Kitapları.
- Mardin, Ş. (1991). *Türkiye’de Din ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Meriç, C. (1983). Batıda ve Bizde Aydının Serüveni. M. Belge içinde, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (s. 130-137). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Morson, G. S. (1993). What is The Intelligentsia? Once More, An Old Russian Question. *Slavic Languages and Literature* , 20-38.
- Said, E. (1995). *Entellektüel, Sürgün, Marjinal, Yabancı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tüik. (2018). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Ülgener, S. (1983). *Zihniyet, Aydınlar ve İzmler*. Ankara: Mayaş Matbaacılık.
- Weber, M. (2004). *Sosyoloji Yazıları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.